

RUS BOLALAR FOLKLORINING O‘RGANILISHI VA AHAMIYATI

*Pardaboyeva Dilfuza Rustamovna**Namangan davlat pedagogika instituti katta o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Rus xalq og‘zaki ijodida bolalar folklori alohida ahamiyatga ega. Bolalarning donoligi, kattalarning bolalar uchun yaratgan namunalardagi olijanoblik tuyg‘ulari bu namunalarning umri barhayotligini ta‘minlaydi. Maqolada rus bolalar folklorining ahamiyati haqida ma‘lumot berishga harakat qilingan.

Kalit so‘zlar: xalq, xarakter, namuna, tajriba, an‘anaviy

Аннотация: Детский фольклор имеет особое значение в русском фольклоре. Детская мудрость, чувство благородства в образцах, созданных взрослыми для детей, обеспечивают долговечность этих образцов. В статье предпринята попытка предоставить информацию о значении русского детского фольклора.

Ключевые слова: люди, характер, модель, опыт, традиции.

Har bir xalq o‘ziga xos milliy an‘analari, e‘tiqodlarini aks ettiruvchi folklor namunalarini asrab-avaylashga va davom ettirishga harakat qiladi. V.G.Belinskiy “folklorida mashhur nomlar yo‘q, uning muallifi hamisha xalqdir”.¹ deb ta‘kidlaydi. Bolalar tomonidan ijro etilgan yoki bolalar uchun kattalar tomonidan bolalarga atab o‘ylab topilgan namunalar bolalar folklorini tashkil etadi. Bolani bu olam bilan ilk uchrashgan kundan boshlab uning hayotini ham og‘zaki ijod namunalari o‘rab oladi. Bolalik - bu inson shaxsiyatining rivojlanishidagi hal qiluvchi bosqich. Bola besh yoshigacha atrofidagi olamni o‘rganishga, o‘zlashtirishga harakat qiladi. Bu davrda gipertezlik va faollik ega bo‘lgan bolalar kattalarning xulq-atvoriga va insoniy muloqotlarga, shuningdek nutqiga taqlid qila boshlaydi. Har sohada kattalarga yordam berishga urinib, kattalarning ijod namunalaridan ruhlanib o‘z og‘zaki ijodini shakllantirib boradi.

Rus folklori rus san'atining ruhidir. Rus folklorida, barcha millat vakillarida uchragan kabi, rus xarakterining o‘ziga xos xususiyatlari, unga xos axloqiy qadriyatlar, yaxshilik, go‘zallik, haqiqat, jasorat, mehnatsevarlik va sadoqat haqidagi g‘oyalar saqlanib qolgan. Xalq og‘zaki ijodi bebahodir. Folklorida hayot bo‘yoqlari hayratlanarli darajada yorqin, ayniqsa bolalar folklori rango-rang tovlanadi. Bu namunalarda bolalarcha poklik va yaqinlik borasida ibrat bor. Xalq og‘zaki ijodi bilan tanishish kishini ma‘nan ulg‘aytiradi, olijanob tuyg‘ularga oshno qiladi. Bolaning jamiyat bilan o‘rnatgan ilk aloqalari aynan folklor orqali amalga oshadi. Bolalar

¹ O.Safarov. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi. - Toshkent. "Musiqqa" - 2010. 10-bet

kattalar tomonidan aytilgan har bir soʻzga juda sezgir. Shunday ekan, kattalarning vazifasi bolalarda goʻzallikka muhabbat uygʻotish, ularga jamoada oʻynash koʻnikma va malakalarini oʻrgatish, bolalarda mehr-oqibat, doʻstlik va olijanoblik tuygʻularini, vatanparvarlik tuygʻularini shakllantirishdan iborat.

Rus bolalar folklorini yigʻish boʻyicha O.I. Kapitsa bir qator amaliy ishlar olib bordi. Bolalar folklorini toʻplash iltimosi bilan "xalq oʻqituvchilari, bolalar muassasalari xodimlari va umuman, bolalarga yaqin boʻlgan shaxslar" ga murojaat qilib, u bolalar ijodiyotining oʻziga xosligini va uni oʻrganish zarurligini taʼkidladi. Shogirdlari bilan birgalikda O.I. Kapitsa 8000 mingdan ortiq matnlarni toʻpladi, ular asosida ularni nashr etish va qayta ishlash metodologiyasini oʻzlashtirdi. Xorijlik tadqiqotchilar tajribasi bilan tanishib, uni ilmiy foydalanishga ham joriy qildi. Kapitsa Ellik yildan ortiqroq muddatda yigʻgan namunalarini jamlab, "Bolalar folklori" (1928) kitobini yaratdi. O.I. Kapitsa bolalar ijodiyoti va bolalar oʻqish doirasini ajrata oldi, bu bolalar folklorining chegaralarini aniqroq aniqlashga yordam berdi. Uning baʼzi maqolalari "Bolalar hayoti va folklor" toʻplamini tashkil etdi. Afsuski, rus folklorshunosligida 30-yillarning boshidan boshlab vaziyat oʻzgardi. Sokolov nashr etgan "Rus folklori" (1941) toʻplamida bolalar folkloriga oʻrin berilmadi. Folklorshunoslik doirasining matnologik muammolar bilan cheklanishi, majburiy sotsiologizatsiya bolalar folklorini faol oʻrganish va toʻplash koʻp yillar davomida amalda toʻxtab qolishiga olib keldi. Keng koʻlamli yigʻish faoliyatini qayta tiklash 50-yillarda boshlangan. I.P. Kolpakovanning "Xalq xazinasini" toʻplami (1957) bu boradagi muhim qadamlardan biri boʻldi. Ushbu toʻplamda bolalar folklorining anʼanaviy janrlari mavjud boʻlib, namunalar mahalliy dehqon hayoti, mehnati va ijtimoiy hayot tarzi haqida qimmatli kuzatishlar mavjud edi. Xuddi shu 1957- yilda Moskva universiteti professori V.P. Anikin "Rus xalq maqollari, maqollari, topishmoqlari va bolalar folklori" toʻplami nashr ettirdi. Kitobda 20-asrning birinchi yarmidagi bolalar folklorini oʻrganishga bagʻishlangan keng koʻlamli matnlar va maqola mavjud boʻlib. V.P. Anikin koʻrsatishicha, tarixan uchta yoʻnalish - tarixiy-genetik, filologik va funktsional-pedagogik yoʻnalishdagi bolalar folklori namunalarini farqlash mumkin. Bundan tashqari, u alohida janrlar - sanoqli qofiyalar (sanamalar), beshik qoʻshiqlari genezisi haqida bir qancha qimmatli fikrlarni bildirgan. Belousova, S.B. Borisova, T.V. Zueva, B.P. Kirdana, S.M. Loiter, M.A. Muxlinina, E.M. Neelova, M.Yu. Novitskaya, I.A. Razumova kabi bir qancha olimlar rus bolalar folklorini oʻrganish boʻyicha turkum maqolalar chop ettirdi va dissertatsiya himoyalari oʻtkazildi. Xususan, Melnikov "Sibir rus bolalar folklori" (1970) va "Rus bolalar folklori" (1987) toʻplamlarini nashr ettirdi. Bolalar folklorini yigʻish, albatta, fidokorona va sharafli vazifa. Bunday kolleksionerlardan biri E. Medvedeva oʻz kundaligida shunday yozadi: "Bir qarashda, bolalar folklorini yigʻish juda oddiydek tuyulishi mumkin. Biroq, bu notoʻgʻri. Bolalar ularga jon bilan, tushunish bilan munosabatda boʻlganda his qilishadi

va keyin ular o‘zlarini faqat sizga ko‘rsatishadi ... Men bir necha bor ular bilan bekinmashoq o‘ynashga, sakrashga, o‘tirishga va ularning qiyin, kulgili jumboqlari haqida o‘ylashga majbur bo‘ldim. Boshida bo‘lgan ishonchsizlik asta-sekin yo‘qola boshladi”

Kichik yoshdagi bolalarni birinchi navbatda og‘zaki xalq amaliy san‘ati asarlari bilan tanishtiriladi. Tilning til sifatidagi eng mohir ijodkori- xalq bolani ham aqliy, ham ruhiy, ham jismoniy yetuklik sari yetaklashda ertaklardan foydalanadi. Ertak eshitish–bola uchun eng sevimli mashg‘ulotdir. Ertak orqali bola hayot qiyinchiliklariga sabrli, to‘siqlarni yengib o‘tish uchun irodali qilib tarbiyalanadi. Muhabbatning doimo g‘olib bo‘lishi va adolat doimo g‘alaba qozonishiga ishonish ertaklarning g‘oyaviy-badiiy xususiyatlariga singdiriladi. Rus xalq ertagi “Shalg‘am” da bola jamiyatning kata kuch ekanligi, hamkorlik munosabatlarini maqsadga yetish yo‘lidagi eng yaxshi usul ekanligi tasvirlanadi. Rus ertaklaridagi hayvonlarning odamlar kabi erkin gaplashishi, mehnat jarayoniga jalb etilgani bolani tabiat bilan bir butunlikda ekanini his etishga yordam beradi. Kichik yoshdagi bolalar "Teremok" ertakidagi ayiqni ijobiy qahramon sifatida ko‘radilar. Katta yoshdagi bolalar "Qishki yozgi uy" ertakidan hayvonlarning do‘stona ishini qayta baholaydilar; "Tanlangan qiz" ertakidagi erka, takabbur Malashechka "G‘ozlar oqqushlari" ertagidagi Mashaning mehribonligini yorqinroq ochib berishga xizmat qildi. Ayyor tulki, ahmoq va ochko‘z bo‘ri, yovuz o‘gay ona, Santa Klaus, Ivanushka tentak, Mariya Morevna va boshqalarning ajoyib tasvirlari bolalarga yaxshilik va yomonlik hislatlarini farqlashga yordam beradi.

Xalq og‘zaki ijodi bolalarning aqliy tarbiyasida, ularning bilish ehtiyojlari va axloqiy fazilatlarini rivojlantirishda muhim o‘rin tutgan. Xalq og‘zaki og‘zaki ijodi bugungi kunda bolalarning rivojlanishida ham xuddi shunday muhim rol o‘ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Виноградов Г. Детская сатирическая лирика // “Сибирская живая старина”. – Вып. III-IV. – Иркутск, 1925. – С.84-92.
2. Аникин В.П. Русские народные пословицы, поговорки, загадки и детский фольклор. – М., 1957. – 184 с.
3. Sobirova, M. & Shermatova, D. (2021). Innovative Technologies of Teaching in the Field of Higher Education Techniques. *Design Engineering*. International Research Journal of Advanced Engineering and Science (IRJAES) СКОПУС 5288-5295 <http://thedesigengineering.com/index.php/DE/issue/view/31>.
4. Sobirova, M. (2021). The use of integrated technology in the teaching of humanism in language education. *POLISH SCIENCE JOURNAL (ISSUE 1(34))* - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2021. Part 3 – 234 p. <https://sciencecentrum.pl/wp-content/uploads/2021/01/POLISH%20>

SCIENCE%20JOURNAL%20 %E2% 84%9634%20-
%203%20%28web%29.pdf стр. 98-105

5. Абдулвохидов Э. Pedagogical concept of writers as a means of enriching the pedagogical process. // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences Scientific Journal Impact Factor Volume 1 | ISSUE 11 ISSN 2181-1784 SJIF 2021: 5.423, December 2021.
6. Абдулвохидов Э. Место и значение художественной литературы в повышении эффективности деятельности учителя // International Conference on Innovations in Applied Sciences, Education and Humanities, Hosted from Barcelona, Spain, Jan. 29th 2023, <https://conferencea.org>
7. Абдулвохидов Э. Айтматов-публицист о педагогике // 10th-TECH-FEST-2022 International Multidisciplinary Conference Hosted from Manchester, England 25th Jan. 2023. <https://conferencea.org>
8. Egamberdiyeva S. BOLALAR FOLKLORIDA BESHIK QO‘SHIQLARI POETIKASI //O‘ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2023. – Т. 2. – №. 17. – С. 61-67. <https://bestpublication.org/index.php/ozf/article/view/4233/4052>
9. Mamajonovna S. E. O‘ZBEK XALQ OG‘ZALI IJODIDA ONALIK FOLKLORI POETIKASI //THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH. – 2023. – Т. 2. – №. 13. – С. 67-73. <https://interonconf.org/index.php/taare/article/view/2654/2375>
10. Mamajonovna E. S. O ‘ZBEK VA TURK ALLALARIDA OTA OBRAZINING QIYOSIY TALQINLARI //Konferensiyalar| Conferences. – 2024. – Т. 1. – №. 4. – С. 561-564. <https://uzresearchers.com/index.php/Conferences/article/view/1851/1689>
11. Habibullayev, Nodirbek Nosirjon O‘G‘Li QOZOQ VA O‘ZBEK TILIDAGI MODAL SO‘ZLAR CHOG‘ISHTIRMASI // ORIENSS. 2023. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/qozoq-va-o-zbek-tilidagi-modal-so-zlar-chog-ishtirmasi> (дата обращения: 01.02.2024).
12. Tojiddinovna N. H. LINGUOCOGNITIVE FEATURES OF THE PUZZLES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1099-1101. <https://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/1922/1484>
13. Tillayeva R. O ‘QUVCHILAR FAOLLIGINI OSHIRIHSDA TADQIQOT ISHI TASHKIL ETISH SAMARADORLIGI //O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI YOSH FILOLOG OLIMLAR JAMIYATI.

C.439.https://tsuull.uz/sites/default/files/02_06_22_toplam_til_va_adabiyot_ilm_iy_va_amaliy_izlanishlar_yolidagi_0.pdf#page=439

14. **Убайдуллаев Ш.Н.** Чет тил дарсларида маданиятлараро мулоқотга ўргатишнинг асосий хусусиятлари. Best Practices in Distance Education in Learning Foreign Languages. International Scientific Conference. –Т., UzSPIC. 2009. – P. 277-279.
15. **Убайдуллаев Ш.Н.** Символические значение цвета в фразеологических единицах на материале английского, немецкого, русского и узбекского языков. International Scientific Journal. Philadelphia, USA. 2019. №12. –P. 42-44. (ISSN:2409-0085)
16. Dehqanva Guljahon Ahmadjonovna. (2023). NATIONAL -CULTURAL CHARACTERISTICS OF LEXICAL UNITS EXPRESSING THE ECONOMICAL CONDITION OF A PERSON’S LIFE IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7951344>
17. Dehqanova G. A., Polvanova M. F. NATIONAL-CULTURAL SPECIFICITY OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES //RESEARCH AND EDUCATION. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 159-164.<https://researchedu.org/index.php/re/article/view/545/544>
18. Bobajonova Mavjuda. International Journal of Formal Education. ISSN:2720-6870 . Development of Lingvokultural Inofons Competense on Russian Lessons. <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe>
19. Пардабоева Д. Р. Методы обучения на уроках русского языка //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 957-961.
20. Пардабоева Д. Р. Модели личностно-ориентированного подхода в обучении русскому языку //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 952-956.
21. Пардабоева Д. Р. СПЕЦИФИКА УЧЕБНОЙ РАБОТЫ НАД ЯЗЫКОМ ПРОИЗВЕДЕНИЙ УСТНОГО НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ //RESEARCH AND EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 96-101.
22. Пардабоева Д. Р. КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ УСТНОЙ РЕЧИ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 718-721.
23. Pardaboeva D. CONTENT AND CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF NATIONAL AND RELIGIOUS VALUES //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429. – 2022. – Т. 11. – №. 01. – С. 152-154.
24. Pardaboyeva D. R. THE “PUSHKIN PHENOMENON” IN THE CREATIVE CONSCIOUSNESS OF RUSSIAN SYMBOLISTS //Scientific and Technical

Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology. – 2019. – Т. 1. – №. 5. – С. 226-229.

25. Олимова Моҳидил.СВОЕОБРАЗНЫЕ ЧЕРТЫ ИВАНА АЛЕКСЕЕВИЧА БУНИНА .International journal of advanced research in education, technology and management ISSN:2349-0012.vol. 2.2, 2- hind.pdf
26. R.T. Tillayeva. M.M.Q. Mo‘minova. O‘quvchilarning axborot bilan ishlash kompetensiyalarini shakllantirishda adabiy-tanqidiy materiallardan foydalanish metodikasi "Science and Education" Scientific Journal / www.openscience.uz November 2023 / Volume 4 Issue 11 https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Hj9TC0QAAAAJ&citation_for_view=Hj9TC0QAAAAJ:u5HHmVD_uO8C
- 27 Komiljon o‘g O. Y. et al. CHARACTERISTICS OF LITERARY TRENDS OF AMERICAN LITERATURE //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 1202-1208. <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/sf/article/download/9347/6053>